

Osmanlılar'ın egemenliğine girmesinin ardından yapılan arazi tahrirlerinde Bozok bir bölge adı olarak geçmekle birlikte Bozoklu adıyla hiçbir aşiretten söz edilmemektedir. Bu husus, onların zaman içinde Dulkadir Türkmenleri arasına karışmaları veya tahririn yapıldığı dönemde artık Bozok üst ismini kullanmamalarıyla ilgili olabilir. Benzer şekilde Üçoklu Türkmenleri de tarihten sessiz sadasız çekilmiştir. Bozok ismi 1522'den itibaren Osmanlı kaynaklarında artık sancak ve kaza adı olarak anılır. Bozok Türkmenleri tabiri ise Dulkadir Beyliği'ni meydana getiren konar göçerlerden Bozok sahasında yaylak kışlak hayatı sürdüren Şam Bayadı, Kızıl Kocalı, Süleymanlı, Ağcalı, Selmanlı, Çiçekli, Karamanlı, Ağca Koyunlu, Karalı, Söklen, Hissar Beyli, Ali Beyli, Demircili, Zakirli, Sekili, Tecirli, Deli Alili, Mesudlu, Kavurgalı aşiretlerini ifade etmekteydi. Bunların 1530'da 550 cemaat halinde 11.269 hâne ve 1283 mücerret vergi nüfusundan meydana geldikleri tesbit edilmektedir. Buna karşılık aynı tahrirde Bozok bölgesinde altı köy ve 884 mezra mevcuttu. Otuz beş yıllık süre zarfında mezraların konar göçerler tarafından hızla yerleşim yerine dönüştürüldüğü, 630 yeni yerleşim biriminin meydana çıktığı, mezraların ise yeni açılanlarla birlikte 550'ye düştüğü görülmektedir. Bununla birlikte köylerden sadece 227'sinin kurucularının bölgedeki konar göçerlerden geldiği zikredilmiştir. 1576'da yapılan tahrirlerde bölgenin 18.704 hâne ve 22.780 mücerret vergi nüfusuna yükseldiği tesbit edilmiştir. Bozok tabiri sancak adı olarak XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar varlığını sürdürmüş, 25 Haziran 1927'de sancak merkezinin Yozgat olmasından sonra Bozok adı terkedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 155, 315, 402; TK, TD, nr. 30, 31; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil* (trc. Abdülkerim Özyayın), İstanbul 1986, XI, 154 vd.; Reşîdüddin Fazlullâh-ı Hemedânî, *Câmi'u'l-tevârih: Târihu Oğuz* (nşr. M. Rüşen), Tahran 1384/2005; Esterâbâdî, *Bezm ü Rezm* (trc. Mürsel Öztürk), Ankara 1990, s. 453; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ* (Şemseddin), V, 304, 305, 440; Makrîzî, *es-Sülûk* (Ziyâde), I/1, s. 117, 124, 125, 187; I/2, s. 479; Halil b. Şâhin, *Zübde-tü Keşfi'l-memâlik* (nşr. P. Ravaisse), Paris 1894, s. 105; İbn İyâs, *Beda'î'u'z-zühûr*, I/2, s. 574, 703; İbn Kemal, *Tevârih-i Âli Osmân*, X, 342, 349; Ebûlgazi Bahadır Han, *Şecere-i Terâkime* (haz. Zuhâl Kargı Ölmez), İstanbul 1996, s. 149, 150, 244, 245; Faruk Sümer, "Bozok Tarihine Dair Araştırmalar", *Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Anma Kitabı*, Ankara 1974, s. 308-351; a.m.f., *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilâtı, Destanları*, İstanbul 1980, bk. İndeks; Zeki Velidi Toğan, *Oğuz Destanı: Reşideddin Oğuznamesi, Tercüme ve Tahlihi*, İstanbul 1982, s. 48, 50, 52; Refet Yananç, *Dulkadir Beyliği*, Ankara 1989,

s. 8,19, 63, 103; Kâzım Yaşar Kopruman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, Ankara 1989, s. 84, 162, 180; Yunus Koç, *XVI. Yüzyılda Bir Osmanlı Sancağı'nın İskân ve Nüfus Yapısı*, Ankara 1989, s. 57, 58; a.m.f., "Bozok Türkmenleri", *Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri* (haz. Tufan Gündüz), Ankara 2000, s. 195-209; S. G. Agacanov, *Oğuzlar* (trc. Ekber N. Necef – Ahmet Annaberdiyev), İstanbul 2002, s. 154-155, 159; Ergin Ayan, *Büyük Selçuklu İmparatorluğunda Oğuz İsyanı*, İstanbul 2007, s. 21, 181; O. Üçler Bulduk, "Oğuznâmelere Göre Üçok-Bozok veya İç-Oğuz Dış-Oğuz Meselesi", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, I/3, Ankara 1997, s. 109-116.

 TUFAN GÜNDÜZ

BRUNSCHVIG, Robert

(1901-1990)

Fransız şarkiyatçısı.

6 Ekim 1901'de Bordeaux'da doğdu. 1871'de Fransa'ya yerleşen yahudi asıllı bir aileye mensuptur. Bordeaux Lisesi'nde okuduktan sonra 1920'de Ecole Normale Supérieure'e girdi ve antikite dönemi klasik diller (Latince, Yunanca) öğrenimi göyerek 1923'te mezun oldu. Askerlik hizmetinin ardından 1924'te Tunus'ta Carnot Lisesi'ne Fransızca öğretmeni tayin edildi (Martinez-Gros, s. 156; krş. Turki, *St.I*, LXXI [1990], s. 6 [Tunus'a 1922'de gittiğini kaydeder]). 1925'te evlendi. Hasan Hüsnî Abdülvehhâb gibi ülkenin önde gelen aydınlarıyla, l'Ecole Supérieure de Langue et Littérature Arabe'in müdürü William Marçais ve Cezayir Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan kardeşi Georges Marçais gibi Fransız şarkiyatçılarıyla dostluk kurdu. Arapça bilgisiyle, son derece titiz ve zor beğenir olan William Marçais, Louis Massignon, Régis Blacher ve Maurice Gauderoy-Demombynes gibi şarkiyatçıların takdirini kazandı. Tunus'ta Hafsliler dönemi üzerine verimli uzun araştırmalarına da bu sırada başladı. 1929'da *Revue tunisienne*'nin yöneticiliğini üstlendi. Tunus tarihiyle ilgili araştırmalarını bu dergide ve *Revue africaine*'de yayımladı. 1930'da

Robert
Brunshvig

döndüğü Paris'te Montaigne Lisesi'nde öğretmenlik yaparken bir taraftan Ecole des Langues Orientales'den Arapça diploması aldı (1931-1932). Bu sırada Fas'a tayin edilen Evariste Lévi-Provençal'in yerine, W. Marçais ve L. Massignon'un desteğiyle Cezayir Üniversitesi'nde ders vermek üzere görevlendirildi. Burada Tunus tarihiyle ilgili çalışmalarını sürdürdü, ayrıca Fas (Mağrib) tarihiyle ilgilendi. Belçikalı Anselme Adorno (ö. 1483) ve Abdülbâsit el-Malatî (ö. 920/1514) seyahatnâmeleri üzerine *Deux récits de voyage inédits en Afrique du nord au XVe siècle, Abdalbasit b. Halil et Adorne* adlı tamamlayıcı doktora tezini hazırladı (1936). Buradaki ilişkileri sayesinde sahip olduğu İslâm medeniyeti konusundaki geniş bakış açısı araştırmalarına derinlik ve genişlik kazandı. İslâm hukuk tarihi ve metodolojisi üzerine makaleler yazdı. Ana doktora tezinin birçok bölümünü Hafsliler döneminde Berberiler'in dinî kurumlarını, günlük hayatlarına ve dinin günlük hayattaki yerine ayırdı. 1939'da tamamladığı *La berbérie orientale sous les hafslides des origines a la fin du XVe siècle* adlı bu tezinin ilk cildini yayımladı (Paris 1940).

Asimile olmuş yahudi bir aileden gelen Brunshvig, 1920'lerden itibaren büyük ölçüde sosyalist ideologların hâkimiyetinde bulunan siyonist bir hareketin milliyetçi kanadında mücadele verdiğinden doktora tezini tamamladığı yıl, Almanya işgali altındaki Fransa'da çıkarılan ve yahudilerin kamu görevi almalarını yasaklayan Vichy yasaları gereğince üniversiteden uzaklaştırıldı. Devlet okullarından menedilen yahudi çocuklarının eğitimi için açılan özel bir okulun başına getirildi (1941-1942). Müttefiklerin Ekim 1942'de Cezayir ve Fas'tan çıkarılması üzerine bu uygulamanın son bulmasıyla tekrar üniversiteye döndü ve 1945 yılının başından itibaren İslâm Medeniyeti Tarihi Kürsüsü'nde çalışmaya başladı. Bir İslâmiyatçı olarak kariyerini 1946'dan sonra Fransa'daki üniversitelerde devam ettirdi. 1947'de Bordeaux Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde İslâm medeniyeti profesörlüğüne getirildi. Savaş yıllarında neşir imkânı bulamadığı doktora tezinin II. cildi bu yıl basıldı. 1953'te Joseph Schacht ile birlikte *Studia Islamica* dergisini çıkarmaya başladı. 1955'te Sorbon Üniversitesi İslâmiyat Kürsüsü'ne tayin edildi. Ertesi yılın haziran ayında Cezayir savaşının gergin ortamı ve Batı'nın Nâsir milliyetçiliğiyle yüzleştiği bir zamanda, Gustav E. von Grunebaum'la birlikte Bordeaux

Üniversitesi'nde "Classicisme et déclin culturel dans l'histoire de l'Islam" adıyla gerçekleştirdikleri sempozyum A. Abel, R. Arnaldez, R. Blachère, G. H. Bousquet, Claude Cahen, F. Gabrieli, M. Louis Gardet, H. Massé, F. Meier, J. Schacht, C. Pellet, H. Ritter, H. Terrasse, V. Hartner gibi tanınmış şarkiyatçıların katılımı ve ateşli tartışmaların cereyan etmesiyle şarkiyatçılık tarihinde ün yaptı. 1965-1968 yıllarında Institut d'Etudes Islamiques'in müdürlüğünü yürüten Brunshvig hep Tunus'a dönme arzusunu taşıyarak bu ülke tarihi üzerine çalışmalarını da sürdürdü. Çoğu yöneticiliğini yaptığı *Studia Islamica*'da olmak üzere bir kısmı İslâm, İslâm klasisizmi, İslâmoloji'ye dair genel düşünceler ortaya koyan, bir kısmı hukuk tarihi, ekonomik-sosyal tarih, dinî düşünce hakkında derinlikli ve isabetli incelemeler kaleme aldı. İslâm hukukunu sempatiyle ve bütüncül bir bakış açısıyla orijinal, metodolojik, sosyolojik, ekonomik, tarihî ve fikrî yönlerden ele alıp inceledi. Tamamlanmış bir eser niteliği taşıyan makalelerinde özlülük, yenilik, orijinallik, metot sağlamlığı ve üslûp berraklığıyla dikkat çekti (Türki, *St.I*, LXXI [1990], s. 7-8). Brunshvig, 1968'de Sorbon Üniversitesi'nden emekliye ayrılarak Biarritz'e yerleşti. Kendisini adadığı *Studia Islamica*'nın eş editörlüğünü Schacht'ın 1969'da ölümüne kadar onunla, bu tarihten 1972'de ölümüne kadar G. E. von Grunebaum'la ve nihayet Abraham L. Udovitch ile 1975 yılının sonuna kadar sürdürdü. Ardından derginin editörlüğünü Abdülmecîd Türkî üstlendi. Brunshvig, 1981'de ikinci eşi ölünce ailesine ve Paris çevresindeki dostlarına daha yakın olabilmek için Vanves'e taşındı. 1983'ten sonra artık yazı hayatından çekilerek okumalarını sürdürdü. 16 Şubat 1990 tarihinde öldü.

British Academy (Londra), Real Academia de la Historia (Madrid) ve Accademia dei Lincei (Roma) gibi kurumlara üye olan Brunshvig 1967'de Giorgio Levi Della Vida uluslar arası nişanını alan ilk kişi oldu. Grunebaum onun entelektüel zarafet ve üslûp inceliğinde, sanatçı sezgisine denk gelen nüfuzlu hassasiyette, ayrıca hem Batı hem İslâm tarih, hukuk ve felsefeleri alanındaki ihatalı yeteneği konusunda Levi Della'ya bir akrabası kadar benzediğine, kendisinden önce hiç farkedilmemiş İslâm araştırmalarının hemen her alanındaki problemlerini tanımlayıp çözüme yaklaştırdığına dikkat çekti. Ayrıca Ortaçağ hukukçularının şehir hayatıyla ilgileri, İslâm ilâhiyatının çözümsüz meseleleri, klasik İslâm hukukunun

sosyolojik yönleri, İslâm ülkelerinde pazar ve fuar tarihi, genelde ve İslâmî bağlamda kültürel gerileme, meslekler hiyerarşisi, para basımı ve para birimleri, klasik Arap şiiri vezin tekniği konusundaki araştırmalarıyla çok değişik alanlarda yeteneğini ortaya koyan nâdir ilim adamlarından biri olduğunu dile getirir (*Logic in Classical Islamic Culture*, s. 2-3).

Brunshvig'i araştırma konusunda gerçek bir eğitimci olarak niteleyen A. De-meerseman, onun İslâm araştırmaları alanında izlenecek yolları çizerek değerli işaretler koyduğunu, bu hususta karşılaşılacak engelleri haber verdiğini, araştırmaları sırasında tarihî şartları, direnç ve anlaşılabilirlik noktalarını isabetli bir şekilde hatırdan tuttuğunu, ilgilendiği konuları şu veya bu açıdan ele almaya kendisini sevkeden sebepleri açıkça belirtme tarzının okuyucuya onun araştırma tecrübesinden faydalanma imkânı sağladığını, kaynak seçimi, iktibas ve kronolojiye, Arapça terminolojiye büyük önem verdiğini belirtir (*IBLA*, XLI/141 [1978], s. 33-35). Ortaçağ otantik İslâm düşüncesinin esin kaynağını usûl-i fikh kitaplarında değil felsefe kaynaklarında arayanların yanılacağını belirten Brunshvig hukuku kültürle ilişkilendirmenin, hukukî düzenlemelerin kıymeti üzerine doğru bir değerlendirme için her zaman uyarıcı bir ameliye teşkil edeceğine, hukuk araştırmalarında hukukun teşekkül ettiği dönemin sosyal yapısına başvurmanın zorunlu olduğuna, birçok alanda hukukçuların düşüncelerinin sosyal gerçeklikle ilişkili bulunduğuna, fikhin görünen yüzünün ardında ona dayanak oluşturan ve teşekkülünü gerekli kılan sosyal realiteye dikkat çeker (*a.g.e.*, s. 35, 46; Brunshvig'in araştırma yöntemi, İslâm düşüncesi, hukuk ve metodolojisi, tarihi üzerine görüş ve yaklaşımlarıyla ilgili etraflı bir analiz için bk. *a.g.e.*, s. 33-56).

İslâm dünyasıyla ilgilenen kendi kuşağına mensup birçok Fransız tarihçisi gibi Annales ekolünün etkisinde kalan Brunshvig ekonomik ve sosyal alanları tarihle bütünleştirmeye çalışır. Ortaçağ İslâm şehirlerinin Batı'daki gibi resmî birimler olarak değerlendirilmediği iddiasıyla Batılı ilim adamları genelde İslâm hukukunun şehir hayatıyla ilgili bir yönü olmadığını ileri sürerken Brunshvig, İslâm şehirlerinin rasyonalite ve plandan uzak bir şekilde kurulduğuna dair bu yaygın kanaati benimsemekle birlikte İslâm hukuku ve şehir hayatının gelişmesi arasında fiilî bir ilişki bulunduğunu, özellikle âdet hukukunun uygulanmasıyla zaman

içinde İslâm şehirlerinin örnek fiziksel bir tipinin ortaya çıktığını göstermeye çalışmıştır. "Urbanisme médiéval et droit musulman" adlı makalesinde bazı fikh eserlerine dayanarak özel ve kamu yolları, ortak duvarlar, su temini, özel yapıların tamiri ve yeniden inşasından doğan problemler, komşuluk ilişkileri, meslekler gibi çeşitli durumlarda İslâm hukukunun nasıl uygulandığını ortaya koymuş, şehre ait formlarla hukuk kuralları ve örf arasında ilişki kuran onun bu yaklaşımı, daha sonra Ortaçağ İslâm şehirleriyle ilgilenen araştırmacılar tarafından dikkatle değerlendirilmiştir (Abu-Lughod, *IJMES*, XIX/2 [1987], s. 157; Goddard, s. 31-35; van Staëvel, s. 225; Sobti, s. 365-366; O'Meara, bibl.; İslâm şehriyle ilgili olarak Brunshvig ve diğer oryantalistlerin bakış açılarının genel bir değerlendirmesi ve eleştirisi için bk. Neglia, bibl.). Mısırlı düşünür Hasan Hanefî *Les méthodes de l'exégèse: Essai sur les fondements de la compréhension, 'Ilm usûl al-fikh* (1966) adlı doktora tezini Brunshvig'in yanında hazırlamış, Tunuslu tarihçi ve araştırmacı Abdülmecîd Türkî kendisine talebelik ve *Studia Islamica* dergisinde mesai arkadaşlığı yapmıştır.

Eserleri. 1. *Deux récits de voyage inédits en Afrique du nord au XVe siècle, Abdalbâsit b. Halîl et Adorne (Rihletân ilâ şimâli İfrikiyâ*, Paris 1936). Tamamlayıcı doktora tezi olup Abdülbâsit el-Malatî'nin *er-Ravzü'l-bâsim fî havâdîşî'l-'umr ve't-terâcim* adlı eseri ve Belçikalı Anselme Adorno'un *Itinéraire d'Anselme Adorno eu terre sainte (1470-1471)* adlı seyahatnâmesinin Arapça ve Latince metinleriyle Fransızca tercümelerinin birer girişle birlikte neşridir. **2.** *La versification arabe classique. Essai d'une méthode nouvelle* (Algér 1937). **3.** *la Berbérie orientale sous les hafides des origines à la fin du XVe siècle* (I-II, Paris 1940-1947). Müellifin, XIII. yüzyılın başlarından XV. yüzyılın sonlarına kadar Tunus ile ona bağlı Doğu Cezayir'in genel siyasal ve sosyal tarihini ele alan en önemli eseridir. Bu eser yazarın, bir taraftan bütün dikkatlerini tarih kitaplarıyla sınırlayan ve sadece değerli birer tarihçi vasfıyla tanınan kendi dönemindeki diğer ilim adamlarından farklı olarak İslâm hukukuna, bu hukuk doktrininin etkinlik ve esnekliğine, aynı zamanda uygulamadaki karmaşıklığına olan ilgisini, diğer taraftan da olayların tarihine uygunluk konusundaki sebatkâr merakını, en kesin şekilde gerçekleri tesbit konusundaki titizliğini

ortaya koyması bakımından orijinal bir nitelik taşır. Brunshvig, şarkiyatçılar arasında azınlıkta kalanlardan biri olarak İslâm'ın bir tarihi, çeşitli kurumları ve zaman içinde ortaya çıkan muhtelif temayülleri bulunduğunu, bunların doğuştan gelmediğini ve Batı'dakilerden daha çok değişmez olmadığını düşünür (Martinez-Gros, s. 157). Hafsîler'in diğer İslâm ve Batı devletleriyle ilişkileri yanında siyasal, ekonomik, sosyal ve fikrî tarihiyle kurumlarını İslâm ve Batı kaynak ve belgelerine dayanarak ihatalı bir şekilde ele alan eser Hammâdî es-Sâhîlî tarafından iki cilt halinde Arapça'ya tercüme edilmiştir (bk. bibl.). **4. la Tunisie dans le haut moyen âge: sa place dans l'histoire** (Le Caire 1948). **5. Iniation à la Tunisie** (Paris 1950, A. Basset v.dğr. ile birlikte). **6. Etudes d'islamologie**. Yazar tarafından kırk iki makalesinin derlenmiş şeklidir (I-II, Paris 1976). Bu derlemenin on yedi makalesini içeren III. cildi *Etudes sur l'Islam classique et l'Afrique du nord* adıyla Abdülmecîd Türkî tarafından yayımlanmıştır (London 1986).

Brunshvig'in çok sayıdaki makalesi arasında dikkat çeken bazıları şunlardır: "Quelques remarques historiques sur les médersas de Tunisie" (*RT*, sy. 6 [1931], s. 261-285); "Sur la possession dans l'histoire du droit musulman (rite mâlikite)" (*RAfr.*, I [1936], s. 33-40); "İbn 'Abd al-Hakam et la conquête de l'Afrique du nord par les arabes" (*Annales de l'Institut des études orientales*, VI [Paris 1942-1947], s. 108-155); "Le livre de l'ordre et de la défense d'al Muzani" (Müzenî'nin *Kitâbü'l-Emr ve'n-nehî* adlı eserinin Fransızca tercümesiyle birlikte neşridir, *BEO*, XI [1945-1946], s. 143-196); "Urbanisme médiéval et droit musulman" (*REI*, XV [1947], s. 127-155); "Théorie générale de la capacité chez les hanafites médiévaux" (*Revue d'histoire des droits de l'antiquité*, II, Bruxelles 1949, s. 157-172); "Esquisse d'histoire monétaire almahado-hafside" (*Mélange William Marçais*, Paris 1950, s. 63-94); "Polémique médiévale autour du rite de Mâlik" (*Al-Andalus*, XV [Madrid 1950], s. 377-435); "Coup d'oeil sur l'histoire des foires à travers l'Islam" (*Recueils de la société Jean Bodin*, Bruxelles 1953, V, 43-74); "Perspectives" (*St. I*, I [1953], s. 1-21 [İng. trc. *Unity and Variety in Muslim Civilization*, ed. Gustave E. von Grunebaum, Chicago 1955, s. 47-62]); "L'argumentation d'un théologien musulman du Xe siècle contre le judaïsme" (*Home-naje à Millás-Vallicrosa*, [Barcelona 1954], I, 225-241); "Considération sociologique sur

le droit musulman ancien" (*St. I*, III [1955], s. 61-73); "Variations sur le thème du doute dans le fiqh" (*Studi Orientalistici in onore di Giorgio Levi Della Vida*, Roma 1956, I, 61-82); "Simples remarques négatives sur le vocabulaire du Coran" (*St. I*, V [1956], s. 19-32); "Problème de la décadence" (*Classicisme et déclin culturel dans l'histoire de l'Islam, actes du symposium international d'histoire de la civilisation musulmane [Bordeaux 25-29 Juin 1956]*, Paris 1957, s. 29-51); "Averroès juriste" (*Etudes d'orientalisme dédiées à la mémoire de Lévi-Provençal*, I [Paris 1962], s. 35-68); "Kemâl Pâshâzâde et le Persan" (*Mélanges d'orientalisme offerts à Henri Massé à l'occasion de son 75ème anniversaire*, Teheran 1963, s. 48-64); "Le système de la preuve en droit musulman" (*Recueils de la société Jean Bodin*, XVIII [Bruxelles 1963], s. 169-186); "Devoir et pouvoir. Histoire d'un problème de théologie musulmane" (*St. I*, XX [1963], s. 5-46); "Justice religieuse et justice laïque dans la Tunisie des deys et des beys, jusqu'au millieu du XIXe siècle" (*St. I*, XXIII [1965], s. 27-70); "Conceptions monétaires chez les juristes musulmans (VIII-XIIIe siècles)" (*Arabica*, XIV [Leiden 1967], s. 113-143); "Pour ou contre la logique grecque chez les théologiens-juristes de l'Islam: Ibn Hazm, al-Gâzâlî, Ibn Taymiyya" (*Convegno Internazionale 9-15 Aprile 1969, Tema: Oriente e Occidente nel Medioevo: Filosofia e Scienze*, Roma 1971, s. 185-209; İspanyolca trc. Leopoldo de Bolvadin, "Los teólogos-juristas del Islam en pro o en contra de la logica griega: Ibn Hazm, al-Gâzâlî, Ibn Taymiyya", *Al-Andalus*, XXXV [Madrid 1970], s. 143-177); "Mu'tazilisme et optimum" (*St. I*, XXXIX [1974], s. 5-23 [trc. Hulusi Arslan, "Mutezile ve Aslah", *Dinbilimleri*, II/4 [Samsun 2002], s. 235-249, e-dergi]). Brunshvig ayrıca *Encyclopaedia of Islam*'a "Abd", "Âkila", "Ba'l", "Barâ'a", "Bayyina" maddelerini yazmıştır (Brunshvig'in eser ve makalelerinin bir listesi için bk. Turki, *Etudes d'islamologie*, I, s. IX-XV; *Ferheng-i Hâverşinâsân*, s. 286-290).

BİBLİYOGRAFYA :

Robert Brunshvig, *Târîhu İfrîkiyye fi'l-'ah-di'l-Hafşî* (trc. Hammâdî es-Sâhîlî), Beyrut 1988, tercüme edenin girişi, I, 5-7; G. E. von Grunebaum, "Presentation of Award to First Recipient, Robert Brunshvig", *Logic in Classical Islamic Culture* (ed. G. E. von Grunebaum), Wiesbaden 1970, s. 1-4; Ahmed Abdeselem, *Les historiens tunisiens*, Paris 1973, s. 11, 12, 21, 158, 163, 511; Abdel-Magid Turki, "Bibliographie de l'oeuvre de Robert Brunshvig", *Etudes d'islamologie*, Paris 1976, I, s. IX-XV; a.m.f., "Robert Brunshvig (1901-1990)", *St. I*, LXXI (1990), s. 5-10; a.m.f., *Çağâya şekâfiyye min târihi'l-ğarbi'l-İslâmî*,

Beyrut 1988, s. 300, 303; Necib el-Akiki, *el-Müş-teşriğün*, Kahire 1980, I, 315-316; G. Martinez-Gros, "Brunshvig, Robert (1901-1990)", *Dictionnaire des orientalistes de langue française* (ed. F. Pouillon), Paris 2008, s. 156-157; *Ferheng-i Hâverşinâsân: Zindeğînâme u Kitâbşinâsî-i İrânşinâsân u İslâmşinâsân*, Tahrân 1376, s. 286-290; C. Ch. Goddard, *The Question of the Islamic City* (yüksek lisans tezi, 1999), Institute of Islamic Studies McGill University, s. 31-35, 37, 38, 91, 99, 103, 109; R. Stephen Humphreys, *Islamic History: A Framework for Inquiry*, London 1999, s. 210-211, 231, 323-324; a.m.f., "İslam Hukuku ve İslam Toplumunu" (trc. Murteza Bedir), *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 4, Adapazan 2001, s. 269, 284; Manu P. Sobti, *Urban Metamorphosis and Change in Central Asian Cities after the Arab Invasions* (doktora tezi, 2005), Georgia Institute of Technology, The Academic Faculty, s. 365-366; S. O'Meara, *Space and Muslim Urban Life: At the Limits of the Labyrinth of Fez*, New York 2007, s. 30; a.m.f., "A Legal Aesthetic of Medieval And Pre-Modern Arab-Muslim Urban Architectural Space", *Journal of Arabic and Islamic Studies*, IX (2009), s. 2-3, 15; G. A. Neglia, "Some Historiographical Notes on the Islamic City with Particular Reference to the Visual Representation of the Built City", *The City in the Islamic World* (ed. Salma K. Jayyusi v.dğr.), Leiden 2008, s. 3-46; A. Demeersman, "Un maître de pensée et son disciple dans études d'Islamologie", *IBLA*, XLI/141 (1978), s. 33-56; M. Mauviel, "Plaidoyer pour une éducation transculturelle", *Revue française de pédagogie*, sy. 49, Lyon 1979, s. 22; Janet L. Abu-Lughod, "The Islamic City-Historic Myth, Islamic Essence and Contemporary Relevance", *IJMES*, XIX/2 (1987), s. 157; J.-P. van Staëvel, "Les fondements de l'ordre urbain dans le monde arabe médiéval: réflexions à propos de Cordoue au Xe s", *Géocarrefour*, LXXVII/3, Lyon 2002, s. 225, 229; Hassan Radoine, "Planning Paradigm in the Madina: Order in Randomness", *Planning Perspectives*, XXVI/4, Sharjah 2011, s. 530; "Brunshvig, Robert (1901-)", *EJL*, IV, 1420; B. Johansen, "Robert Brunshvig (1901-1990)", *Encyclopaedia Universalis*, Paris 1991, s. 554; Firûze Kûhsârî, "Bîrûnşvîk", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahrân 1376, III, 268-269; M. Sait Özervarlı, "Studia Islamica", *DIA*, XXXVII, 432. AHMET ÖZEL

BUCAS ANTLAŞMASI

Osmanlı Devleti ile Lehistan arasında 18 Ekim 1672'de yapılan antlaşma.

IV. Mehmed'in 1672 Lehistan ya da Kamaniçe seferi diye bilinen seferinden sonra Osmanlı Devleti ile Lehistan arasında Ukraynaca Bucaç, Lehçe Buczacz, Osmanlı kaynaklarında Bucas ve Bucaş denilen yerde imzalandığı için bu adla anılır. Lehistan'ın idaresindeki Kamaniçe Kalesi'nin 27 Ağustos 1672'de on günlük bir muhasaradan sonra ilk geçirilmesi antlaşmanın yapılmasının ilk adımını oluşturur. Osmanlılar bu başarının ardından Lehistan'ı kalıcı bir antlaşmaya zorlamaya başladı. 4 Eylül'de Leh kralına elçi gönderilerek